

Ciutats enfront l'emergència climàtica: Claus per una transició justa

Mar Satorras
Laura Calvet-Mir
Elena Domene

18 OCTUBRE 2023

65

Papers

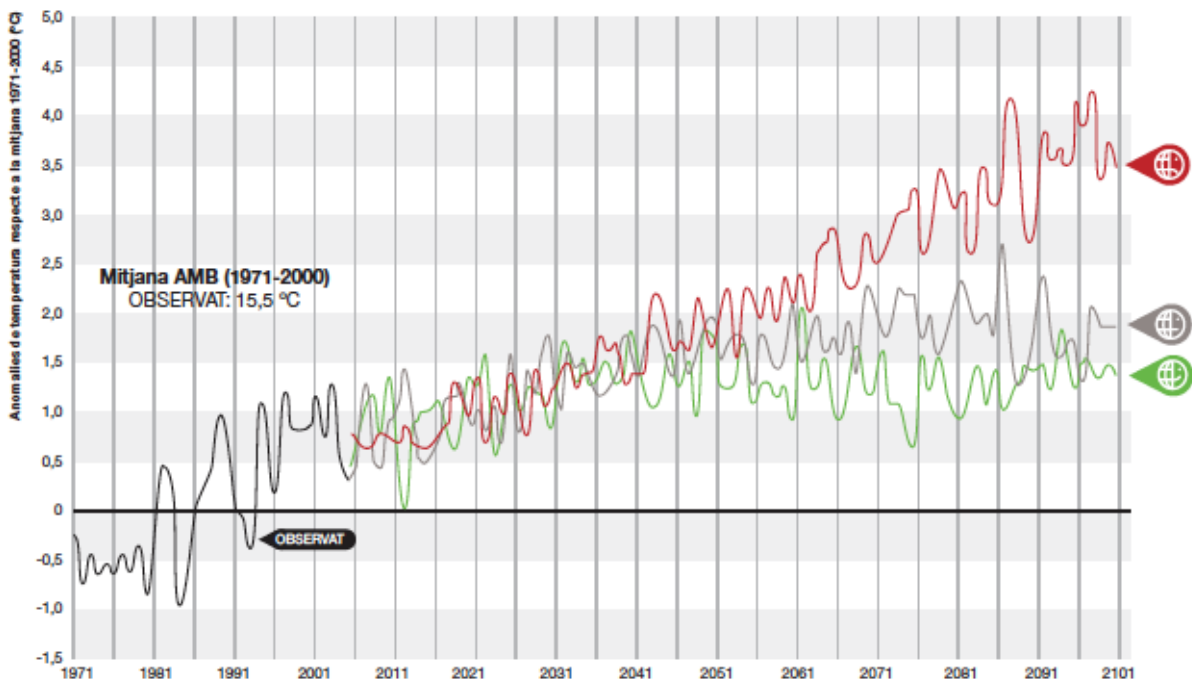
Institut
Metròpoli

Ciutats enfront
l'emergència climàtica:
claus per una transició
justa

01

Cap a una transició climàtica justa: reptes actuals i futurs

- Escenari ideal (Kyoto): **+1-1,5°C** (0,1-0,15°C per dècada)
- Escenari moderat (París): **+1,9°C** (aproximadament 0,2°C per dècada)
- Escenari pessimista (cap acord): **+3,5-4,0°C** (0,3-0,4°C per dècada)

Font: Altava-Ortiz et al. (2017)

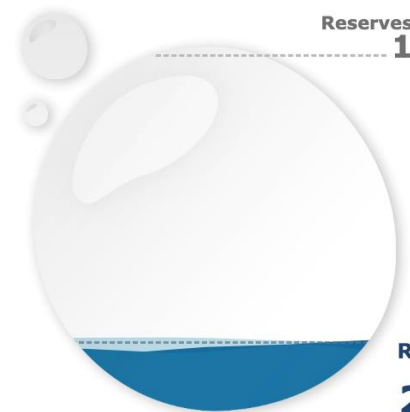
► 2070 Precipitació mitjana anual

Municipis de l'AMB

- 19 %
precipitació/any

EXCEPCIONALITAT per sequera

restriccions d'aigua en els
usos urbans per a municipis
en estat d'excepcionalitat

Font: ACA (2023)

01 Cap a una transició climàtica justa: compromisos vigents

Declaració d'emergència climàtica de l'Àrea Metropolitana de Barcelona

1
Neutralitat de carboni del territori metropolità

2
Integració dels objectius de sobirania energètica

3
Impuls a les energies renovables

4
Eficiència i estalvi energètics

5
Reducció dels gasos amb efecte d'hivernacle

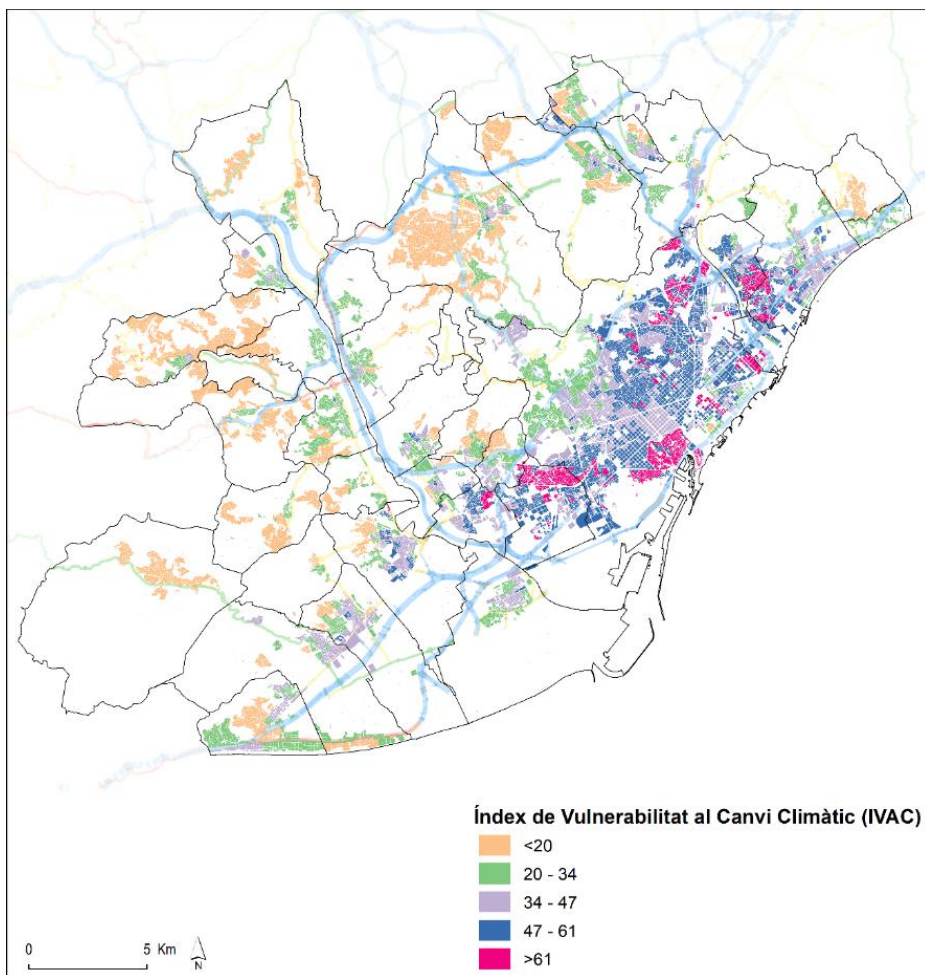

6
Adaptació al canvi climàtic

Cap a una transició climàtica justa: desigualtats de partida

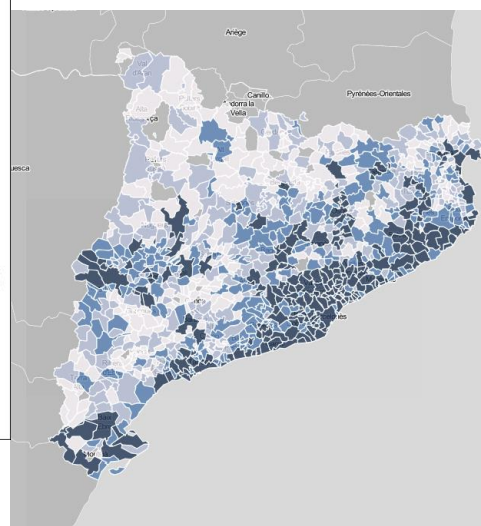

Font: Garcia-Sierra i Domene (2022)

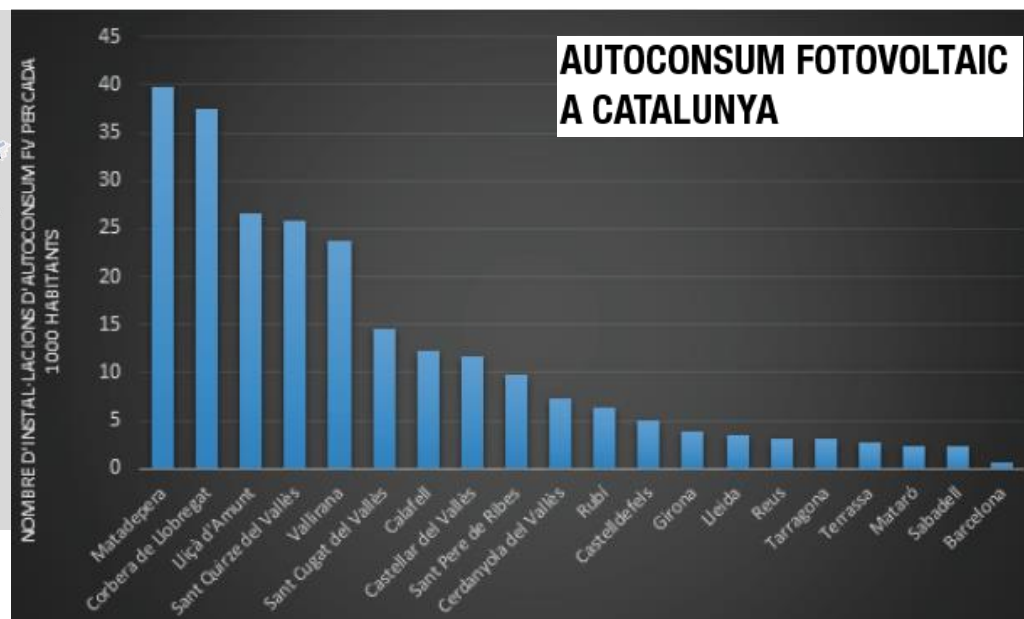
Llars en situació de pobresa hídrica i energètica

	Aigua (despesa >3%) ¹		Energia (despesa >10%) ²	
	Llars	% del total	Llars	% del total
Barcelona	59.084	8,86%	41.874	6,20%
Resta AMB	66.243	10,58%	45.454	7,15%
AMB	125.326	9,69%	87.328	6,66%
AMB	103.294	7,99%	72.515	5,53%

Font: AMB en Xifres (2021)

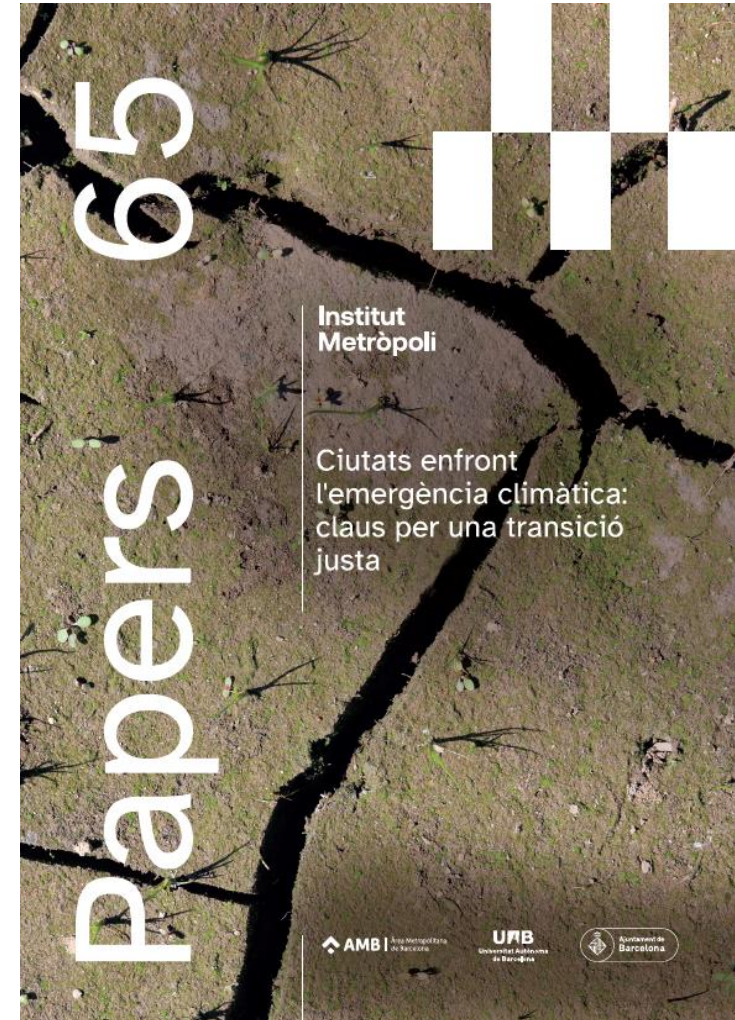

Font: ICAEN (2022)

Cap a una transició climàtica justa: una introducció

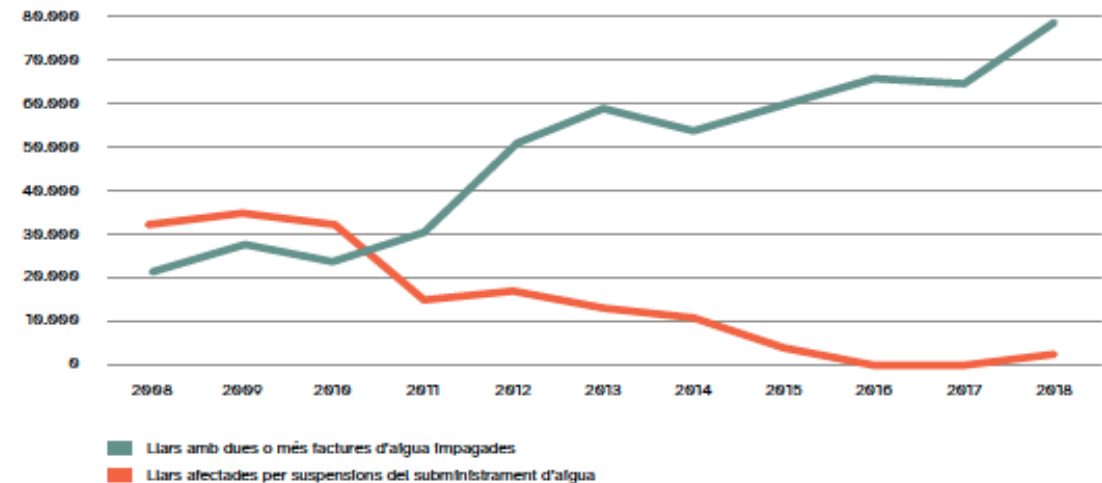
- **MAR SATORRAS.** Àrea de Sostenibilitat Urbana, Institut Metròpoli
  - **LAURA CALVET-MIR.** Àrea de Sostenibilitat Urbana, Institut Metròpoli
  - **ELENA DOMENE.** Àrea de Sostenibilitat Urbana, Institut Metròpoli
- Necessitat de reflexionar al voltant de la **transició justa**, tenint en compte la distribució de costos i beneficis, la inclusivitat dels processos i el reconeixement de tots els actors i especialment dels grups vulnerabilitzats
  - Reconèixer les **desigualtats existents i futures**, tant pel que fa als impactes del canvi climàtic, com a la capacitat de fer-hi front mitjançant l'adaptació i la mitigació
  - Incloure **enfocaments pioners**, abordant desigualtats invisibilitzades i les seves interseccions, aportant noves dades, contextualitzant conflictes locals en un marc global o posant en valor les narratives i aliances transformadores
  - Partint de diverses **mirades disciplinars i sectorials**, per aportar claus i recomanacions per al disseny, la implementació, i l'avaluació d'una acció climàtica més justa

Disminució de la pobresa hídrica i adaptació al canvi climàtic: impactes i respostes a l'àrea metropolitana de Barcelona

- **DAVID SAURÍ.** Departament de Geografia, Universitat Autònoma de Barcelona
- **HYERIM YOON.** Departament de Geografia, Universitat de Girona
- **GUSTAVO ROMERO.** Departament de Geografia, Universitat Autònoma de Barcelona
- **ELENA DOMENE.** Àrea de Sostenibilitat Urbana, Institut Metròpoli
  - Marc de la pobresa hídrica, el dret humà a l'aigua i la justícia hídrica per reflexionar sobre l'adaptació al canvi climàtic
  - Contextualització de la vulnerabilitat de partida: dades d'evolució i abast de les situacions de pobresa hídrica, combinades amb les vivències qualitatives d'aquesta
  - Reflexió sobre les implicacions del canvi climàtic i les polítiques i infraestructures de resiliència climàtica en l'àmbit del cicle de l'aigua (dessalinització, regenerades, etc.) per a les persones en situació de pobresa hídrica
  - Necessitat de plantejar les estratègies per fer front a l'emergència climàtica garantint el dret humà a l'aigua

Figura 1. Llocs amb factures d'aigua impagades i afectades per suspensions del subministrament d'aigua (2008-2018) als municipis de l'àrea metropolitana de Barcelona abastits per Abemcia

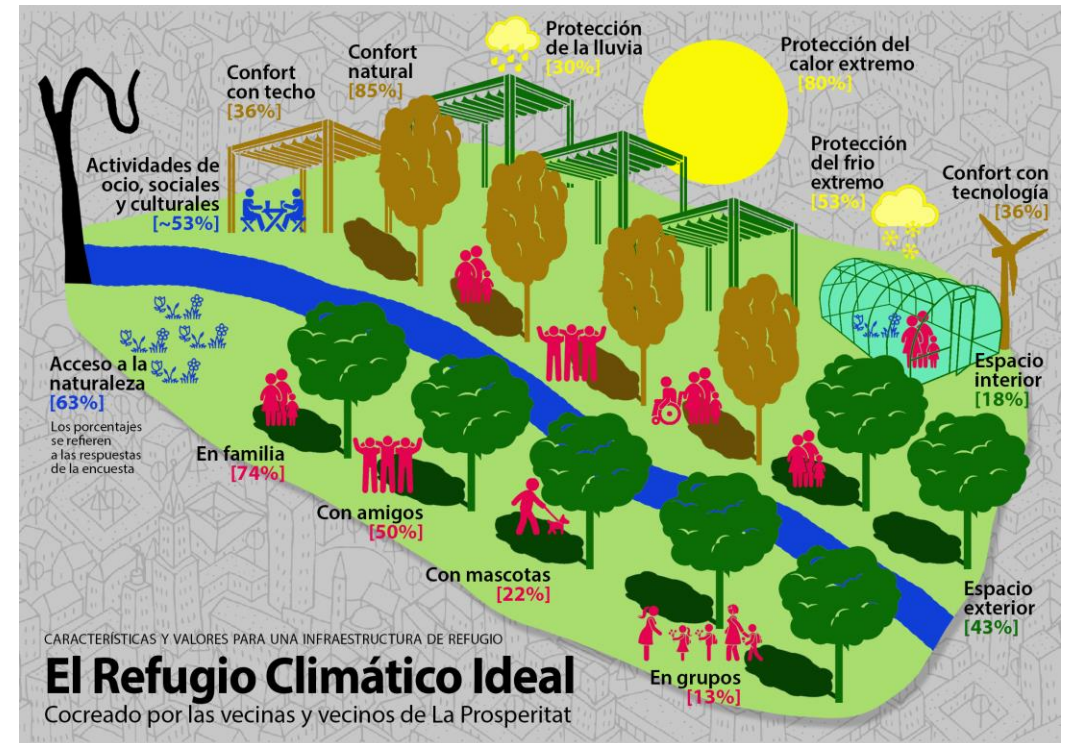
Font: Elaboració pròpia a partir de dades proporcionades per Abemcia

Buscando refugio: ¿pueden los refugios climáticos abordar vulnerabilidades interseccionales?

- **ANA T. AMORIM MAIA.** ICTA-UAB, Barcelona Lab for Urban Environmental Justice and Sustainability (BCNUEJ)
- **ISABELLE ANGUELOVSKI.** ICTA-UAB, BCNUEJ, Institució Catalana de Recerca i Estudis Avançats (ICREA)
- **JAMES CONNOLLY.** School of Community and Regional Planning (SCARP), University of British Columbia
- **ERIC CHU.** Department of Human Ecology, University of California

- Marc de la justícia climàtica aplicat a l'adaptació urbana i perspectiva de la **interseccionalitat**
- A través del cas del barri de la Prosperitat, s'analitzen les **experiències** de desconfort tèrmic i vivències del canvi climàtic, posant el focus en el paper dels refugis climàtics
  - Desigualtat en l'accés als refugis climàtics
  - Vulnerabilitats interseccionals: ingressos, gènere, pobresa energètica i procedència del Sud Global
- S'identifiquen els principals reptes per tal de que les **infraestructures de refugi climàtic** siguin **equitatives** i abordin les necessitats de la població local i a través de la co-creació es planteja un **refugi climàtic ideal**

Refugios climáticos escolares basados en la naturaleza: evaluación desde una perspectiva interdisciplinaria

- **ISABEL RUIZ-MALLÉN.** Estudis de Psicologia i C. de l'Educació i IN3, UOC
- **FRANCESC BARÓ.** Dept. of Geography/Dept. of Sociology, VUB
- **MAR SATORRAS.** IN3, UOC; Àrea de Sostenibilitat Urbana, Institut Metròpoli
- **FUNDA ATUN.** Dept. Urban & Regional Planning, University of Twente
- **NATHALIE BLANC.** UMR LADYSS CNRS, Université Paris Cité
- **SARAH BORTOLAMIOL.** UMR LADYSS CNRS, Université Panthéon-Sorbonne
- **LIDIA CASAS.** Dept. FAMPOP, University of Antwerp
- **CÉLINE CLAUZEL.** UMR LADYSS CNRS, Université Paris Cité
- **RAQUEL COLACIOS.** IN3, UOC
- **ELSA GALLEZ.** Dept Geography / Dept of Sociology, VUB
- **EDDY GRAND-MEYER.** Science Education Dept, EUN
- **ÀGUEDA GRAS-VELÁZQUEZ.** Science Education Dept, EUN
- **IVELINA IVANOVA.** Science Education Dept, EUN
- **TIM NAWROT.** Centre for Environmental Sciences, Hasselt University; Centre for Environment and Health, KU Leuven
- **PAULA PRESSER.** Dept. Urban & Regional Planning, University of Twente
- **DIANA RECKIEN.** Dept. Urban & Regional Planning, University of Twente
- **FILKA SEKULOVA.** IN3, UOC

Font: Ajuntament de Barcelona

Refugios climáticos escolares basados en la naturaleza: evaluación desde una perspectiva interdisciplinaria

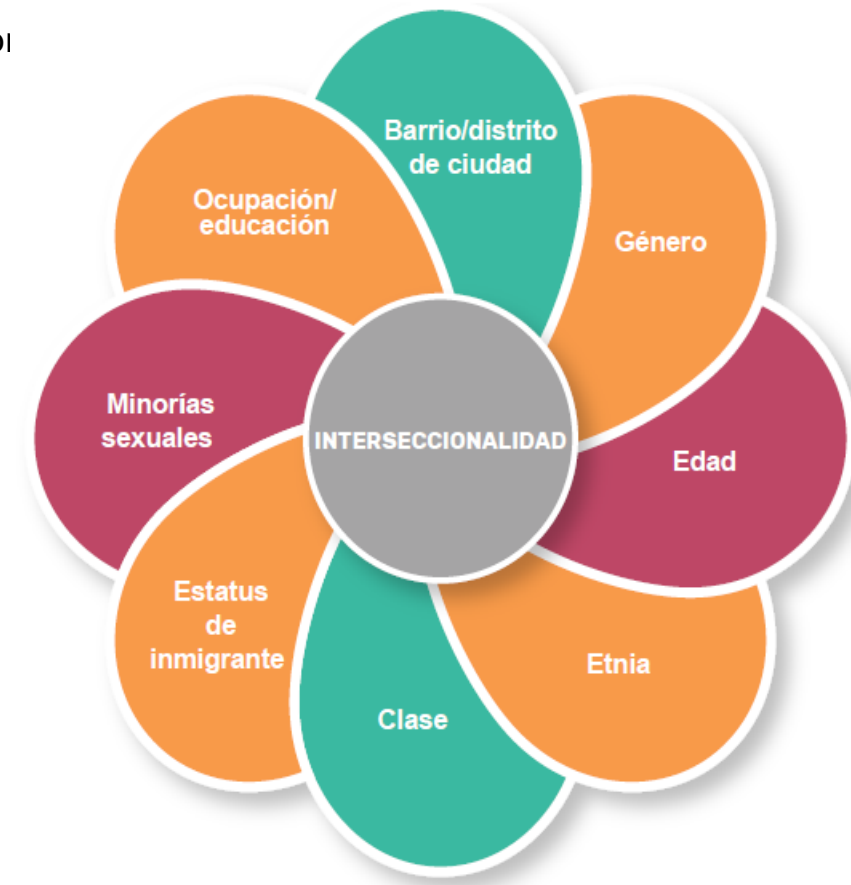
- Marc de les solucions basades en la naturalesa (SbN) i dels **co-beneficis de l'adaptació** climàtica urbana. Se centra específicament en l'adaptació d'entorns escolars la qual està orientada a beneficiar a la població infantil
- Eines per avaluar aquests co-beneficis des d'una òptica **interdisciplinària** en termes d'equitat, biodiversitat salut, seguretat, governança i educació
- Importància d'aprendre i comparar **diversos contextos** i de reconèixer els múltiples **actors** implicats
- L'objectiu final és afavorir la **capacitat transformadora** dels refugis climàtics basats en la naturalesa que s'implementen en entorns escolars, els quals es proposen com una estratègia innovadora i inclusiva per a les transicions de les ciutats vers la resiliència climàtica i la sostenibilitat

Procesos participativos inclusivos para la restauración de ecosistemas urbanos en un contexto de emergencia climática

- **SARA MAESTRE ANDRÉS.** ICTA-UAB
- **NICOLAS SALMON.** YES Innovation, Quito, Ecuador
- **GRACE YEPEZ.** YES Innovation, Quito, Ecuador; Pontificia Universidad Católica del Ecuador
  - Marc de les solucions basades en la naturalesa (SbN), la governança participativa i els principis de la justícia socio-ambiental aplicat a la restauració d'ecosistemes urbans
  - Eines per dissenyar, implementar, monitoritzar i avaluar les SbN a través de **processos participatius inclusius**
    - Preguntes per reflexionar sobre el procés
    - Indicadors i mètodes d'avaluació
    - Recomanacions
  - Importància d'incorporar la perspectiva de la **interseccionalitat**
  - L'objectiu final és garantir que els processos s'adaptin a les necessitats i capacitats locals; generen resultats justos i equitatius; incorporin diferents tipus de coneixement; i creen un sentit d'orgull i pertinença a les parts implicades

Figura 6. Interseccionalidad en la percepción y uso de los espacios verdes urbanos

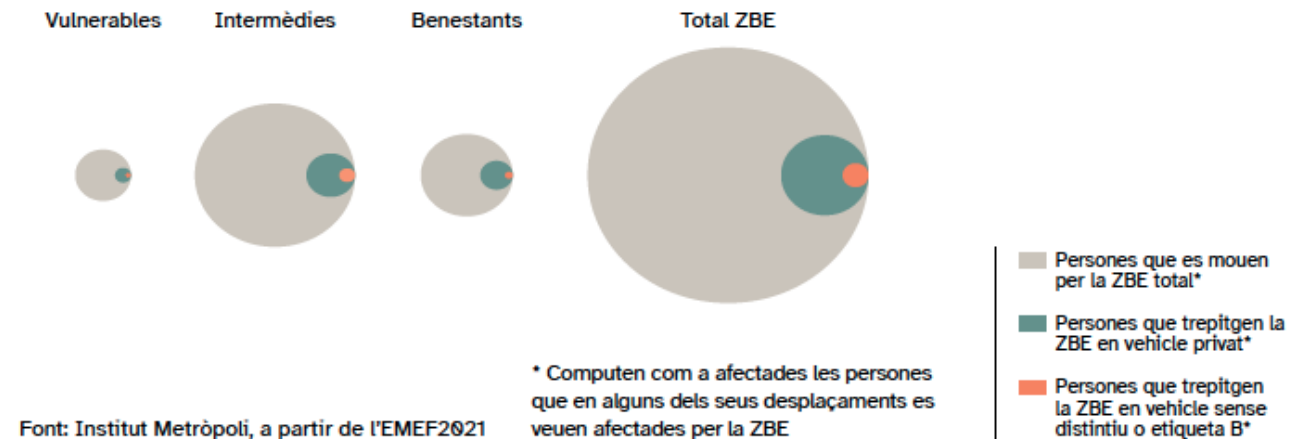

La zona de baixes emissions Rondes de Barcelona: una anàlisi des del punt de vista de la justícia social i territorial

- **DAVID ANDRÉS ARGOMEDO.** Àrea de Mobilitat, Institut Metròpoli
- **JOAN CHECA RIUS.** Àrea de Mobilitat, Institut Metròpoli
- **NÚRIA PÉREZ SANS.** Àrea de Mobilitat, Institut Metròpoli

- Barreres i reptes de polítiques de qualitat de l'aire i de mitigació climàtica pioneres, però també **polèmiques** en termes d'equitat
- Dades de l'Enquesta de Mobilitat en dia Feiner (EMEF)
- Anàlisi de **l'impacte de la ZBE** Rondes Barcelona segons les característiques socio-econòmiques i el lloc de residència
  - Resultats mostren un impacte moderat en la mobilitat
  - No ha afectat especialment a les persones amb menors ingressos
- L'estudi també planteja en quins **escenaris** es podria afectar a persones amb menys ingressos. Per exemple ampliant les restriccions als vehicles amb etiqueta B.

Gràfic 4. Persones que es desplacen a la ZBE en horari de 7 h a 20 h segons renda del lloc de residència i afectació* de les restriccions (sense distintiu + etiqueta B)

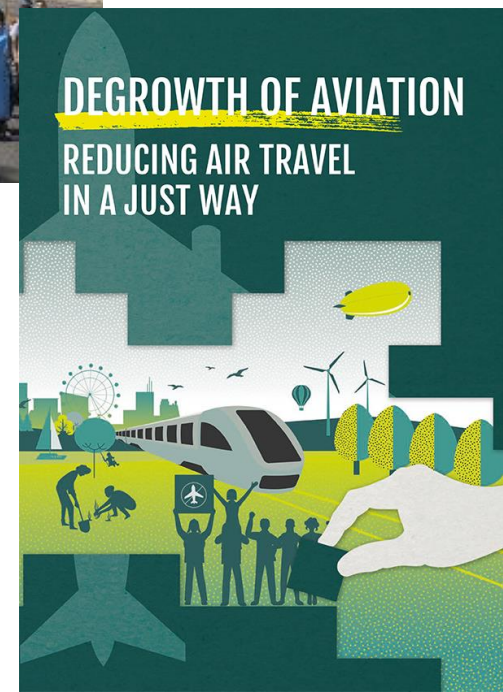

No a la ampliación del aeropuerto de El Prat: luchas por la defensa del delta del Llobregat en un contexto de emergencia climática y social

- **SARA MINGORRÍA.** UdG, Zeroport y Stay Grounded
  - **ARIADNA CONTÉ.** Zeroport
- Más de 100 casos de conflictos ambientales relacionados con la industria de la aviación a nivel mundial.
  - **Incoherentes** con las actuales políticas de conservación, declaraciones de emergencia climática, el Acuerdo de París y las políticas alimentarias.
  - **Injustos**, sólo un 1% de la población es responsable de más del 50% del CO₂ producido por la aviación.
  - **Indeseables**, 90.000 personas manifestándose en contra de cualquier tipo de ampliación del aeropuerto de El Prat
  - Aprendizajes de la lucha y las movilizaciones más recientes, pero también a lo largo del tiempo

Font: La Directa. Àngels Monlleó

Qui està fent i qui farà la transició energètica a les llars? Eixos de desigualtat i propostes per a una transició justa a l'àrea metropolitana de Barcelona

- **MAR SATORRAS.** Àrea de Sostenibilitat Urbana, Institut Metròpoli
- **LAURA CALVET-MIR.** Àrea de Sostenibilitat Urbana, Institut Metròpoli
- **MARCEL CAMPS INGLÉS.** Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB)
- **GIL LLADÓ MORALES.** Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB)
- **ELENA LACORT.** Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB)
- **ANA ROMERO.** Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB)
- **ELENA DOMENE.** Àrea de Sostenibilitat Urbana, Institut Metròpoli
  - Marc de la justícia climàtica i la justícia energètica
  - Dades de l'Enquesta d'Hàbits Energètics (EHEM-AMB, 2022)
  - Canvis per mitigar el canvi climàtic: accions adoptades actualment i intenció de fer-les en el futur
    - Pràctiques reconegudes: instal·lar-se plaques FV o canviar de companyia elèctrica
    - Hàbits menys reconeguts: reduir vols o l'ús del vehicle privat
  - Anàlisi de l'adopció per perfils segons la renda, l'edat, el gènere, el tipus de família o el tipus d'habitatge (règim de tinença, antiguitat o model d'edificació)

Figura 1. Adopció de nous hàbits per part de les persones entrevistades (n= 1207) per tal de mitigar el canvi climàtic

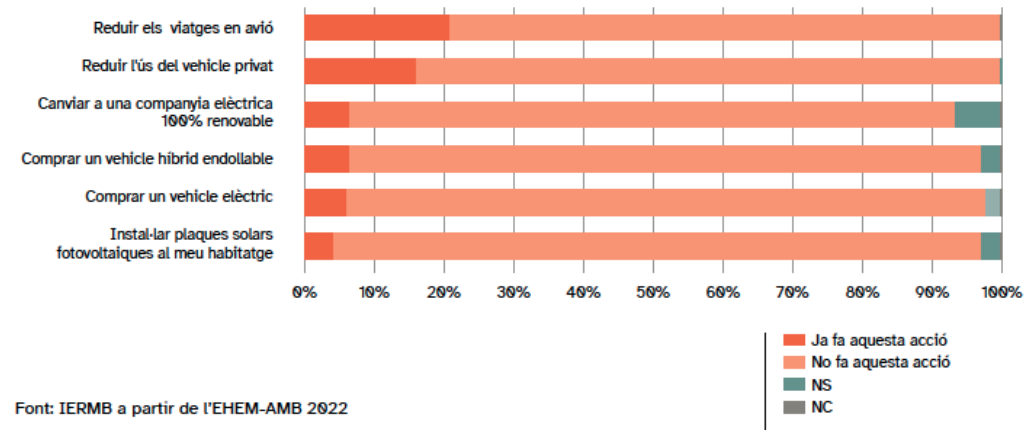
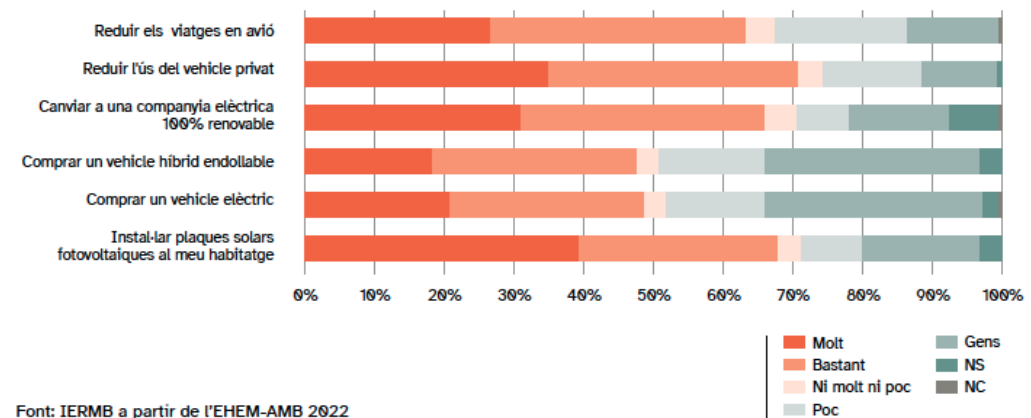

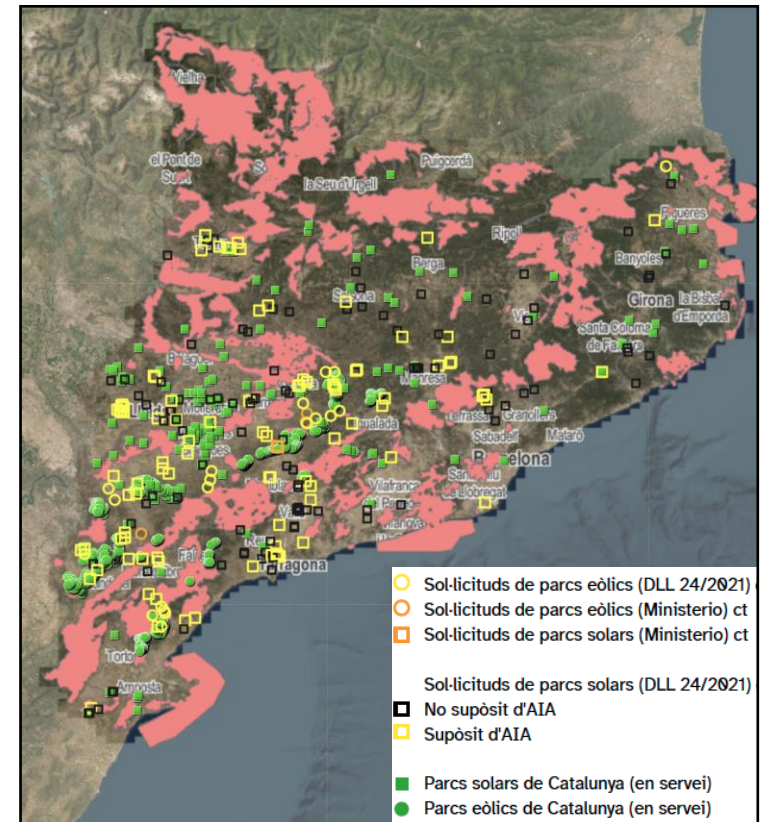
Figura 2. Intenció de canvi d'hàbits per tal de mitigar el canvi climàtic de les persones que encara no han adoptat l'acció

Reptes de la transició energètica de Catalunya: justícia amb el territori català, el Sud Global i el planeta

- **JOSEP NUALART CORPAS.** Observatori del Deute en la Globalització (ODG)
  - Marc de la transició energètica i les injustícies territorials, socials i ambientals a diferents escales
  - Problemàtiques pel que fa a la centralització, l'oligopoli i la poca transparència de les grans renovables, així com la dependència respecte les matèries primeres crítiques
  - Propostes per promoure una transició energètica justa:
    - Decreixement energètic al Nord Global
    - Reparació de danys al Sud Global
    - Auditoria d'usos de l'energia garantint el dret a l'energia
    - Planificació territorial
    - Democràcia energètica i governança publico-comunitària de l'energia

DISTRIBUCIÓ DE PARCS SOLARS I EÒLICS EN FUNCIONAMENT I SOL-LICITATS

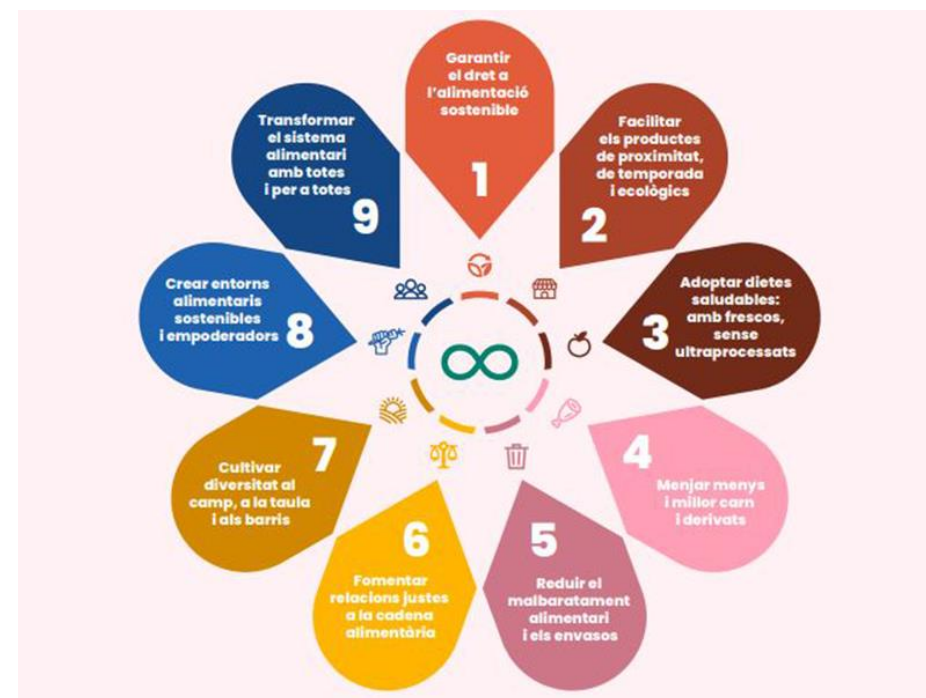
Font: Institut Català de l'Energia

Polítiques alimentaries urbanas en un contexto de emergencia social y climática: perspectivas globales y lecciones desde el área metropolitana de Barcelona

• **ANA MORAGUES FAUS.** Departament d'Història Econòmica, Institucions, Política i Economia Mundial, Facultat d'Economia i Empresa, UB

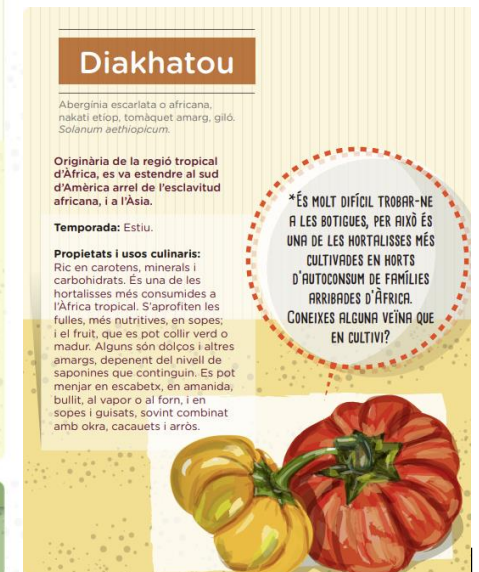
- Marc de les polítiques alimentaries urbanas en el contexto de emergencia social y climática
- El sistema alimentario responsable del 33% de las emisiones totales de gases de efecto invernadero. Aun así:
  - polítiques alimentaries muy fragmentadas y basadas en iniciativas individuales o sectoriales
  - utilizan principalmente instrumentos como la sensibilización o la compra pública
  - se centran especialmente en temáticas vinculadas a la salud y a la producción y el consumo de proximidad
  - no se hace tanto hincapié en la necesidad de transiciones agroecológicas en el campo y las ciudades, la adopción de dietas de salud planetaria y el fortalecimiento de un sistema alimentario con la equidad en el centro.

Alimentació de proximitat per a qui? Reflexions, reptes i oportunitats de la relació entre alimentació de proximitat i identitat alimentària en un context de crisi ecosocial

• **MARTA RUIZ PASCUA.** L'Etnogràfica | Antropologia per a la transformació social & Observatori de l'Alimentació (ODELA)

- Marc de l'antropologia per a la transformació social
- Molt poca participació persones migrants i amb cultures alimentàries diverses en una alimentació agroecològica.
- Barreres: deserts d'alimentació ecològica; manca d'informació; complex inferioritat i l'autoimatge, manca d'ingredients identitaris en espais de consum agroecològics; baixa o nul·la representació de persones migrants i poc interès dels que en formen part de diversificar perfils.
- Solucions:
  - Diversitat - incorporació de noves espècies i varietats agrícoles per part de la petita pagesia agroecològica
  - Reconeixement d'altres maneres de menjar al territori i dintre d'espais agroecològics.

Percepcions i metàfores sobre el canvi climàtic. De les narratives mediàtiques desmobilitzadores als moviments socials emergents

• **JOSEP ESPLUGA TRENC.** Institut de Govern i Polítiques Públiques i Departament de Sociologia, UAB

- Marc de comunicació del canvi climàtic
- Manca aparell conceptual vàlid per construir un imaginari col·lectiu que ens permeti entendre implicacions del canvi climàtic
- **Gap o distància** entre el que la gent pensa i la gent fa
- Desconfiar en la catàstrofe - **Ignorància activa**
- Metàfores usades per la premsa: desdibuixa les causes del canvi climàtic i atorga protagonisme a les administracions - narrativa desmolaritzadora.

Metàfores bèl·liques:

amenança, treva,
desafiament, lluita,
batalla, arma,
assetjament,
impacte...

Metàfores de moviment:

alentir, pausa, frenar,
punt de no retorn,
direcció correcta,
acelerar...

Metàfores esportives:

jugar, joc, rècord,
superar el llistó,
pròrroga, repte,
meta, desafiament,
laberint

Canvi climàtic i benestar social a Barcelona: Històries personals de salut, menjar i pobresa

• **JOANA DIAZ-PONT.** Departament de Ciència Política i Dret Públic, UAB

• **LLUÍS REALES.** Departament de Mitjans, Comunicació i Cultura, UAB

- Marc de la comunicació del canvi climàtic
- el canvi climàtic encara no es veu com un problema transversal
- Els discursos actuals confronten
  - polítiques de mobilitat amb polítiques de salut
  - polítiques agroalimentàries de suport a l'economia de proximitat amb les polítiques climàtiques
  - polítiques socials i polítiques climàtiques.
- Solutions journalism, un corrent del periodisme constructiu que posa el focus en les evidències, les possibles solucions i el debat que susciten.

Narratives interseccionals en la lluita climàtica: explorant els vincles entre justícia climàtica i justícia sexual i reproductiva

• **MARÍA HERAS.** TURBA, IN3, UOC

• **HUG MARCH.** TURBA, IN3, UOC; Estudis d'Economia i Empresa, UOC

- Marc de la justícia climàtica i justícia sexual i reproductiva
- Poca integració dels drets sexuals i reproductius i de la perspectiva interseccional dins de les polítiques locals de canvi climàtic.
- Categories rellevants, com la raça, persones migrants/migrades, estatus legal, diversitat funcional o orientació sexual no hi estan representades en l'anàlisi de la vulnerabilitat climàtica
  - Més indicadors
  - Treball cooperatiu entre departaments i administracions i organitzacions de base, clau per a un abordatge interseccional en les accions dins de l'agenda climàtica.

Amplificant la interconnexió entre la Justícia Climàtica i la Justícia Sexual i Reproductiva

Informe de resultats de la recerca

El·laborat per Maria Heras i Hug March

TURBA

IN3

UOC

ACD

Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament

L'ASSOCIACIÓ DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS

Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament

L'ASSOCIACIÓ DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS

L'ASSOCIACIÓ DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS

Ciutats enfront l'emergència climàtica: claus per una transició justa

Espai
Metròpoli

UAB

9:15 - 9:30 h
Arribada

9:30 - 9:35 h
Benvinguda
Ricard Gomà, director de
l'Institut Metròpoli

9:35 - 10:00 h

Presentació Papers 65

Mar Satorras i Elena Domene,
àrea de Sostenibilitat Urbana
de l'Institut Metròpoli

10:00 - 11:00 h

Bloc 1

**Adaptació i mitigació urbana
per assolir una transició
justa**

Modera: Laura Calvet-Mir

- **David Saurí**, Departament de Geografia, UAB
- **Raquel Colacios**, TURBA-IN3 & Coolschools, UOC
- **Sara Maestre**, Institut de Ciència i Tecnologia Ambiental (ICTA), UAB
- **Núria Pérez**, àrea de Mobilitat, Institut Metròpoli
- **Ana Romero**, servei d'Emergència Climàtica, AMB

11:00 - 12:00 h

Bloc 2

**Noves narratives i aliances
transformadores enfront
l'emergència climàtica**

Modera: Laura Calvet-Mir

- **Sara Mingorría**, UdG, Zeroport & Stay Grounded
- **Josep Nualart**, Observatori del Deute en la Globalització (ODG)
- **Marta Ruiz Pascua**, l'Etnogràfica & Observatori de l'Alimentació (ODELA)
- **Joana Díaz**, Departament de Ciència Política i Dret Públic, UAB
- **Mària Heras**, TURBA-IN3, UOC

12:00 - 12:15h

Cloenda

Elena Domene, cap de l'àrea de
Sostenibilitat Urbana de
l'Institut Metròpoli

12:15 - 13:00h
Vermut i enxarxament

18 d'octubre - Pati Llimona
(c/ Regomir, 3. Barcelona)

Papers 65
institutmetropoli.cat

Bloc 1 | Adaptació i mitigació urbana per assolir una transició justa

Modera: Laura Calvet-Mir

David Saurí, Departament de Geografia, UAB

Raquel Colacios, TURBA-IN3 & CoolSchools, UOC

Sara Mestre, ICTA, UAB

Joan Checa, Àrea de Mobilitat, Institut Metròpoli

Ana Romero, Servei d'Emergència Climàtica, AMB

65

Papers

Institut
Metròpoli

Ciutats enfront
l'emergència climàtica:
claus per una transició
justa

Bloc 2 | Noves narratives i aliances transformadores enfront l'emergència climàtica

Modera: Laura Calvet-Mir

Sara Mingorría, UdG, Zeroport & Stay Grounded

Josep Nualart, ODG

Marta Ruiz Pascua, l'Etnogràfica & ODELA

Joana Díaz, Eurecat & Departament de Ciència Política i Dret Públic, UAB

María Heras, TURBA-IN3, UOC

65

Papers

Institut
Metròpoli

Ciutats enfront
l'emergència climàtica:
claus per una transició
justa

Ciutats enfront l'emergència climàtica: Claus per una transició justa

18 OCTUBRE 2023

65

Papers

Institut
Metròpoli

Ciutats enfront
l'emergència climàtica:
claus per una transició
justa